

فصلنامه علمی زبان و ادبیات فارسی

سال چهارم، شماره ۱، پیاپی ۱۰، بهار ۱۴۰۰

www.qpjjournal.ir

ISSN : 2645-6478

کتاب‌شناسی آثار هوشنگ مرادی کرمانی

فرشاد اسکندری شرفی^۱

دکتر علی بازوند^۲

تاریخ دریافت : ۱۳۹۹/۰۷/۲۶

تاریخ پذیرش نهایی : ۱۳۹۹/۱۲/۱۵

(از ص ۳۷ تا ص ۵۷)

[20.1001.1.26456478.1400.4.10.7.2](https://doi.org/10.26456478.1400.4.10.7.2)

چکیده

هوشنگ مرادی کرمانی از جمله نویسندگان نام‌آشنا و صاحب‌سبک معاصر ایران است که در باروری و شکوفایی ادبیات نوین کودک و نوجوان کشورمان، تلاشی ستودنی و تأثیری ژرف داشته و آثار فراوان و کم‌نظیری برای کودکان و نوجوانان پدید آورده‌است. این نویسنده در بیشتر نوشته‌های خود، به ترسیم دنیای کودکان و نوجوانان و مسائل و مشکلات و دغدغه‌های مختلف آنان در زندگی پرداخته‌است. در این مقاله که با روشی توصیفی-تحلیلی و بهره‌گیری از منابع کتابخانه‌ای صورت گرفته، ضمن ارائه زندگینامه مختصری از هوشنگ مرادی کرمانی، با نگاهی فراگیر آثار ارزشمند این نویسنده عرصه ادبیات کودک و نوجوان ایران، بررسی و معرفی شده‌است. دستاورد پژوهش نشان می‌دهد که مرادی کرمانی در طی پنج دهه نویسندگی و فعالیت ادبی خود، ۸ مجموعه داستان، ۱۰ رمان، ۱ زندگینامه خودنوشت، ۳ نمایشنامه، ۳ فیلمنامه و ۳ پیام ادبی آفریده‌است. بیشتر این آثار به زبان‌های گوناگون همچون آلمانی، انگلیسی، فرانسوی، عربی، چینی و... ترجمه و برنده جوایز متعدد و مختلف داخلی و بین‌المللی شده‌اند و نیز فیلم‌های سینمایی، تلویزیونی و پویانمایی بسیاری بر اساس آن‌ها ساخته شده‌است. آثار مرادی کرمانی از نظر تناسب با گروه‌های سنی مختلف کودک و نوجوان، به ترتیب مناسب گروه‌های سنی «د»، «ه»، «ج» و «ب» است و حتی بزرگسالان هم می‌توانند مخاطب پاره‌ای از نوشته‌های وی باشند. از میان آثار مرادی کرمانی، «قصه‌های مجید» به سبب پخش از رادیو و تلویزیون و انتشار چندین باره در قالب کتاب، شناخته‌شده‌ترین اثر کودک و نوجوان در ایران و «خمره»، با بیشترین بازگردانی و جایزه بین‌المللی، معروف‌ترین اثر ایرانی کودک و نوجوان، در جهان است.

واژگان کلیدی: ادبیات کودک و نوجوان، هوشنگ مرادی کرمانی، کتاب‌شناسی آثار، مجموعه داستان، رمان.

^۱. کارشناسی ارشد زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران (نویسنده مسئول). efarshad850@gmail.com.

^۲. استادیار گروه زبان و ادبیات فارسی دانشگاه فرهنگیان، شهر کرد، ایران. bazvanda@yahoo.com.

۱. مقدمه

هوشنگ مرادی کرمانی، مطرح‌ترین نویسنده ایرانی برای رده‌های سنی نوجوانان و شناخته‌شده‌ترین چهره ادبیات کودک و نوجوان ایران، در جهان است. او که در سال ۱۳۲۲ خورشیدی در روستای کویری «سیرچ» کرمان متولد شد، پس از پایان تحصیلات ابتدایی در روستا و متوسطه در کرمان، در رشته ترجمه زبان انگلیسی لیسانس گرفت. مرادی کرمانی فعالیت هنری خود را از سال ۱۳۴۰ با رادیو کرمان آغاز کرد و در تهران ادامه داد (محمودی، ۱۳۹۲: ۲۰۰). او در سال ۱۳۴۷ با چاپ داستان در مطبوعات تهران، فعالیت مطبوعاتی‌اش را گسترش داد. اولین داستان وی به نام «کوچه ما خوشبخت‌ها»، در مجله «خوشه» منتشر شد که حال و هوای طنز داشت. مرادی کرمانی اولین جایزه نویسندگی خود را برای نگارش کتاب «بچه‌های قالی‌باف‌خانه» به دست آورد و با خلق مجموعه داستان ماندگار «قصه‌های مجید»، به چهره‌ای مطرح در ادبیات کودکان و نوجوان تبدیل شد. مرادی کرمانی نویسنده‌ای است که با تمام وجود می‌نویسد و به همین خاطر در طی پنج دهه فعالیت ادبی خود ۲۰ اثر ارزشمند خلق کرده است که از میان آن‌ها می‌توان به کتاب‌هایی همچون «نخل» (۱۳۶۱)، «خمیره» (۱۳۶۸)، «مشت بر پوست» (۱۳۷۱)، «تنور» (۱۳۷۳)، «مهمان مامان» (۱۳۷۵)، «مریای شیرین» (۱۳۷۷)، «نه تر و نه خشک» (۱۳۸۲)، «پلوخورش» (۱۳۸۶)، «هاز بالش» (۱۳۸۸)، «آب انبار» (۱۳۹۱)، «نه خیار» (۱۳۹۳)، و... اشاره کرد (ذبیح‌نیا عمران و بردخونی، ۱۳۹۲: ۲۴۹-۲۵۰).

مرادی کرمانی به خاطر آثار ارزشمندش جوایز داخلی و بین‌المللی بسیاری کسب کرده است و تعدادی از آثارش به فهرست «دفتر بین‌المللی کتاب برای نسل جوان» (IBBY) راه یافته‌اند. او در سال‌های ۱۹۹۲ و ۲۰۱۴ نامزد جایزه جهانی «هانس کریستین آندرسن» (Hans Christian Andersen) بوده که در سال ۱۹۹۲، از سوی هیأت داوران این جایزه مورد تشویق قرار گرفته است. مرادی کرمانی همچنین توانسته است نامزد جایزه «آسترید لیندگرن» (Astrid Lindgren) ۲۰۱۰ و برنده جایزه «کبرای آبی» از کشور سوئیس و جوایز معتبر و متعدد دیگری باشد. نام این نویسنده ایرانی در برخی دانشنامه‌های معتبر ایران و جهان از جمله «ایرانیکا» به عنوان نویسنده‌ای توانا و محبوب آمده است. آثار مرادی کرمانی بیش از هر نویسنده دیگر ایرانی در دوره معاصر، مورد اقتباس سینمایی قرار گرفته‌اند. مرادی کرمانی هم اکنون نماینده ادبیات کودک در فرهنگستان زبان و ادبیات فارسی است و در سال ۱۳۸۴ به عنوان چهره ماندگار انتخاب شد (ترهنده، ۱۳۹۳: ۲۷۹).

۲. پیشینه، ضرورت، هدف و شیوه پژوهش

زندگی و آثار هوشنگ مرادی کرمانی، به عنوان نویسنده‌ای برجسته و نام‌آشنا در حوزه ادبیات کودک و نوجوان، همواره مورد توجه پژوهشگران بوده و در این زمینه مطالب فراوانی در کتاب‌ها، مجله‌ها، وبسایت‌ها و... منتشر شده است. مهم‌ترین پژوهش‌هایی که به بررسی زندگی و آثار این نویسنده پرداخته‌اند، عبارتند از: سالاری و کاشفی خوانسار (۱۳۷۹)؛ در پژوهش خود علاوه بر ارائه مصاحبه‌ای با هوشنگ مرادی کرمانی، آثار منتشر شده او را تا سال

۱۳۷۸ نقد و بررسی کرده‌اند. این دو پژوهشگر ضمن بررسی و تحلیل هر کدام از کتاب‌های مرادی کرمانی، نمونه‌ای از متن آن را نیز ارائه کرده‌اند. فیضی (۱۳۸۸)؛ در مصاحبه‌ای مفصل با هوشنگ مرادی کرمانی، به بررسی زندگی، آثار و اندیشه‌های او از زوایای گوناگون پرداخته‌است. با این حال، با توجه به این که در ده سال اخیر، چند اثر دیگر از مرادی کرمانی منتشر شده و این آثار به همراه برخی از آثار پیشین او افتخارات تازه‌ای برای این نویسنده به بار آورده‌است، انجام پژوهشی تازه در زندگی و آثار مرادی کرمانی ضروری می‌نماید. به همین سبب در این پژوهش که با هدف شناساندن گوشه‌هایی از زندگی پُرافتخار هوشنگ مرادی کرمانی و ارائه تصویری جامع از آثار ارزشمند او و با روشی توصیفی-تحلیلی و بهره‌گیری از منابع کتابخانه‌ای صورت می‌گیرد، پس از ارائه زندگینامه مختصری از هوشنگ مرادی کرمانی، آثار او در شش دسته کلی «مجموعه داستان»، «رمان»، «زندگینامه»، «نمایشنامه»، «فیلمنامه» و «پیام ادبی» و بر اساس ترتیب زمانی مورد بررسی قرار می‌گیرند.

۳. آثار

آثار مرادی کرمانی که می‌توان آن‌ها را نوعی اتوبیوگرافی (زندگینامه خودنوشت) او به شمار آورد، بیشتر در زمینه رئالیسم اجتماعی است. مرادی کرمانی مشاهدات و تجربه‌های خود را از زندگی با نثری ساده و طنزی روشن مطرح می‌کند و بی‌آن که شعار بدهد، گرایش انسانی خود را آشکار می‌سازد (میرعبدینی، ۱۳۹۶: ج ۲: ۸۲۵). در آثار این نویسنده صاحب‌نام، چند عنصر اساسی به چشم می‌خورد که از زندگی خود او، به‌ویژه در دوران کودکی و نوجوانی‌اش، سرچشمه می‌گیرد. یکی از این عناصر، موضوع بی‌کسی و یتیمی و مقاومت در برابر تقدیر و مشکلات زندگی است که به‌طور مشخص در «قصه‌های مجید» اصل است. عنصر دوم فقر شرافتمندانه و عنصر بعدی روستا است. در کنار این سه عنصر، از عنصر طنز هم باید یاد کرد که نوشته‌های مرادی کرمانی را از یک‌نواختی و تلخی نجات می‌دهد. تقریباً در تمامی داستان‌های مرادی کرمانی، این چهار عنصر حضور دارند و خیلی کم پیش می‌آید که جای یکی از آن‌ها در داستانی از او خالی باشد (سالاری و کاشفی خوانساری، ۱۳۷۹: ۳۰).

۳.۱. مجموعه داستان

۳.۱.۱. معصومه

اولین کتاب هوشنگ مرادی کرمانی، مجموعه‌ای با ۱۲ داستان کوتاه به‌نام «معصومه» است که در سال ۱۳۴۹ با کمک «دکتر سیروس ملک‌زاده»، استاد اقتصاد هوشنگ مرادی کرمانی در مدرسه عالی ترجمه، منتشر شد. این کتاب که برخی از داستان‌های آن پیش‌تر در مجله‌های «خوشه» و «فردوسی» به چاپ رسیده‌بود، مورد استقبال قرار نگرفت و هیچ موفقیتی برای نویسنده‌اش به همراه نداشت (ر.ک: فیضی، ۱۳۸۸: ۲۱۴-۲۱۶). در داستان «معصومه» از این مجموعه که از جهت مضمون و شیوه روایت از ۱۱ داستان دیگر ممتازتر است، مرادی کرمانی یکی از اولین شخصیت‌های نوجوان آثارش را خلق می‌کند. این داستان به ماجرای دخترکی ۱۵ ساله می‌پردازد که به

دلیل افشای راز دل‌باختگی‌اش به یک پسر، با برخورد شدید خانواده‌اش روبه‌رو می‌شود و دست به خودکشی می‌زند (ادهمی، ۱۳۹۵: ۴۱۹).

۳. ۱. ۲. بچه‌های قالی‌باف خانه

«بچه‌های قالی‌باف خانه» از جمله آثار اولیه هوشنگ مرادی کرمانی است که آن را در سال ۱۳۵۴ به رشته تحریر درآورده و در سال ۱۳۵۹ (تهران: کتاب سحاب) به چاپ رسانده‌است. این اثر که مناسب گروه سنی «د» معرفی شده، مجموعه دو داستان به نام‌های «نمکو» و «رضو، اسدو، خجیجه» است و به زبان‌های انگلیسی، روسی و کره‌ای (در کشور کره جنوبی) ترجمه شده و همچنین برای نویسندگان موفقیت‌هایی همچون؛ کتاب برگزیده شورای کتاب کودک در سال ۱۳۵۹، دیپلم افتخار دفتر بین‌المللی کتاب برای نسل جوان و رئیس هیأت داوران جایزه جهانی هانس کریستین آندرسن در سال ۱۹۸۰ و کتاب منتخب کریاما پاسیفیک ریم در سال ۲۰۰۰ (دانشگاه سانفرانسیسکو)، به همراه داشته‌است (مرادی کرمانی، ۱۳۹۶ ب: ۳-۴). مرادی کرمانی در این کتاب به روایت زندگی اسفبار کارگران قالی‌بافی (به‌ویژه کودکان) می‌پردازد که در مناطق دورافتاده و محروم کشور، در شرایط ضد انسانی، مورد استثمار صاحبان کارگاه‌های قالی‌بافی قرار می‌گیرند. شیوه پردازش ناتورالیستی داستان و روح تلخ این اثر به گونه‌ای است که علی‌رغم کثرت شخصیت‌های کودک آن، این داستان از سطح اثری کودکانه فراتر رفته‌است (ادهمی، ۱۳۹۵: ۴۲۴-۴۲۶).

۳. ۱. ۳. قصه‌های مجید

«قصه‌های مجید» هوشنگ مرادی کرمانی، شناخته‌شده‌ترین کتاب کودک و نوجوان ایران است (ر.ک: سالاری و کاشفی خوانساری، ۱۳۷۹: ۱۱۸). مرادی کرمانی در آغاز، این قصه‌ها را بین سال‌های ۱۳۵۳ تا ۱۳۵۷ برای رایو می‌نوشت و با صدای «پرویز بهادر» پخش می‌شد و شنوندگان و طرفداران زیادی در گوشه و کنار کشور پیدا کرده‌بود (فیضی، ۱۳۸۸: ۲۳۳-۲۳۴). او بعدها از میان این قصه‌ها، ۳۸ مورد را برای چاپ انتخاب و در پنج مجلد (از سال ۱۳۵۸ تا سال ۱۳۶۵) (تهران: کتاب سحاب) منتشر ساخت که بعدها هر پنج جلد آن، در یک مجلد منتشر شد. شورای کتاب کودک تمامی مجلدات «قصه‌های مجید» را در فهرست کتاب‌های مناسب قرار داده‌است و جلدهای دوم و سوم و پنجم از کتاب‌های برگزیده این شورا بوده‌اند (سالاری و کاشفی خوانساری، ۱۳۷۹: ۹۹-۱۰۰). جلد اول و دوم «قصه‌های مجید» ویژه گروه سنی «د» و بقیه مجلدات آن مناسب گروه‌های سنی «د» و «ه» معرفی شده‌است. «قصه‌های مجید» کتاب برگزیده سال جمهوری اسلامی ایران در سال ۱۳۶۴، مجله «سروش نوجوان» و مجله «کیهان» بچه‌ها در سال ۱۳۶۷ و کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان در سال ۱۳۶۸ بوده و به زبان‌های آلمانی، انگلیسی، هلندی، عربی و ترکی ترجمه شده‌است (مرادی کرمانی، ۱۳۹۷ ج: ۳-۴). همچنین ۱۴ داستان این کتاب مورد اقتباس سینمایی قرار گرفته‌اند که بر اساس آن‌ها ۱۱ فیلم تلویزیونی و ۳ فیلم سینمایی («صبح روز بعد»، «شرم» و «نان و شعر»)، به کارگردانی «کیومرث پوراحمد» و تهیه‌کنندگی صدا و سیما ساخته شده‌است که

موفقیت‌هایی در جشنواره‌های سینمایی به دست آورده‌اند (لزگی و مرادعباسی، ۱۳۸۹: ۸۹؛ سالاری و کاشفی خوانساری، ۱۳۷۹: ۹۹).

«قصه‌های مجید»، مجموعه‌ای از داستان‌های به‌ظاهر جداگانه است که به‌ویژه، بین اولین و آخرین آن‌ها، ارتباط معناداری وجود دارد که توجه را از طنز داستانی و حوادث زندگی یک پسر بچه نیمه‌روستایی، به ابعاد گسترده‌تری سوق می‌دهد که یکی از آن‌ها اشاره به زندگی خود نویسنده و تلاقی شخصیت او با «مجید» است که از نخستین داستان آغاز می‌شود (سلاجقه، ۱۳۹۲: ۱۹۳). خود مرادی کرمانی در این باره می‌گوید که من و مجید خیلی به همدیگر نزدیک هستیم و مجید، در واقع برگرفته از شخصیت خود من است (فیضی، ۱۳۸۸: ۱۹۱ و ۲۴۱).

۳.۱.۴. لبخند/نار

«لبخند/نار» مجموعه ۱۵ داستان کوتاه است که نخستین بار در سال ۱۳۷۸ (تهران: نشر معین) به چاپ رسید. این اثر که کتاب برگزیده اداره کل ارشاد اسلامی بوده (مرادی کرمانی، ۱۳۹۶: ۸۷)؛ و مناسب گروه سنی «د» دانسته شده، مجموعه‌ای از تجربه‌های نسبتاً موفق است که در بسیاری از موارد به سمت ایماژهای هنری و تصویری و فضاهای نمادین پیش رفته است که حرف‌هایی برای گفتن دارند. تصویرهای ساده زندگی، قرار گرفتن شخصیت‌ها در موقعیت خاص و عکس‌العمل آن‌ها، مسائل کودکان و نوجوانان، سوءتفاهم‌ها و... موضوع عمده داستان‌ها را تشکیل می‌دهند که در مجموع، نگرش و تجربه‌هایی تازه است (سلاجقه، ۱۳۹۲: ۲۹۹). بر اساس داستان «گوشواره»، که دومین داستان این کتاب است، فیلمی سینمایی با همین نام، به کارگردانی «وحید موسائیان»، در سال ۱۳۸۵، ساخته شده است (لزگی و مرادعباسی، ۱۳۸۹: ۹۰). «سعید ابراهیمی‌فر» فیلم سینمایی «تک‌درخت‌ها» را در سال ۱۳۸۶ با اقتباس از چهار داستان («تک درخت»، «بچه‌های ایران»، «شعر تازه» و «یادگار سفر») این مجموعه که با هم پیوستگی دارند، کارگردانی کرده است (مرادی کرمانی، ۱۳۹۶: ۸۷). «فرزاد شادپور» هم با الهام‌پذیری از داستان «زادگاه»، انیمیشنی با همین نام ساخته است. همچنین صدا و سیما مرکز کرمان بر اساس داستان «میوه» از این کتاب که بیشتر به طرخی می‌ماند، انیمیشنی با عنوان «باغ میوه»، در سال ۱۳۷۸ تولید کرده است (مرادی کرمانی، ۱۳۹۷: ۱۴۳).

۳.۱.۵. تنور و داستان‌های دیگر

کتاب «تنور» در سال ۱۳۷۳ (تهران: نشر پروین) منتشر و برنده جایزه انجمن نسل قلم کرمان (اداره کل ارشاد اسلامی) شد (مرادی کرمانی، ۱۳۹۶: ۸۷). این اثر که مناسب گروه سنی «د» معرفی شده بود، در سال ۱۳۸۱ (تهران: نشر معین) همراه با چند داستان تازه و با عنوان جدید «تنور و داستان‌های دیگر» منتشر شد. اغلب داستان‌های این مجموعه که شامل ۱۵ داستان کوتاه است، ارتباط مستقیمی با کودکی نویسنده دارند و ترسیم جامعه‌ای روستایی است با آداب و افکار و عادات خاص این نوع جوامع و نویسنده از آن‌جایی که خود زندگی در چنین محیطی را تجربه کرده است، به‌خوبی توانسته است در این داستان‌ها، مخاطب را با نحوه نگرش، چارچوب‌های فکری و زمینه‌های اجتماعی چنین ساختاری آشنا کند (صفایی و کارگر، ۱۳۹۴: ۴۳۸).

از میان داستان‌های این کتاب، داستان «چمکه» که در سال ۱۳۶۱ (تهران: کتاب سحاب) به‌تنهایی منتشر و ویژه گروه‌های سنی «ب» و «ج» معرفی شده، لوح تقدیر شورای کتاب کودک را در سال ۱۳۶۳ به دست آورده، و به زبان آلمانی ترجمه شده‌است (سالاری و کاشفی خوانساری، ۱۳۷۹: ۱۷؛ مرادی کرمانی، ۱۳۹۶: ۸۶)؛ همچنین فیلمی سینمایی با عنوان «چمکه»، به کارگردانی «محمدعلی طالبی» بر اساس آن ساخته شده که موفق به حضور در بخش مسابقهٔ بیش از یکصد جشنوارهٔ بین‌المللی شده و از این میان توانسته‌است چندین جایزهٔ بین‌المللی و داخلی را به خود اختصاص دهد (لزگی و مرادعباسی، ۱۳۸۹: ۹۰). میترا بیات این داستان را در کتاب «داستان‌های کوتاه امروز ایران برای کودکان» نقل کرده‌است (سالاری و کاشفی خوانساری، ۱۳۷۹: ۹۹). بر اساس داستان «تنور» فیلمی (نیمه بلند) به کارگردانی «فرهنگ خاتمی» و بر اساس داستان «رضایت‌نامه» هم، فیلمی (نیمه بلند) به کارگردانی «سیروس حسن‌پور» ساخته شده‌است (مرادی کرمانی، ۱۳۹۶: ۸۷). «ابراهیم فروزش» هم بر اساس داستان «سنگ اول» فیلمی سینمایی با همین نام، در سال ۱۳۸۸ ساخته‌است. فروزش همچنین فیلم سینمایی «شیر تو شیر» را نیز بر اساس داستان «شیر» این مجموعه، در سال ۱۳۹۲ کارگردانی کرده‌است.

داستان «جنگل» هم که درونمایه‌اش صلح و دوستی است؛ علاوه بر این که جایزهٔ اول داستان کوتاه در نخستین جشنوارهٔ «ایران سبز» را به خود اختصاص داده، توسط خانم «نوش آفرین انصاری»، استاد دانشگاه تهران، به انگلیسی ترجمه گردیده و در کتاب «بر بال‌های صلح» (On the wings of peace)، همراه با نوشته‌هایی از نویسندگان سایر کشورهای جهان به مناسبت پنجاهمین سال بمباران هیروشیما، در نیویورک چاپ و منتشر شده‌است (مرادی کرمانی، ۱۳۹۶: ج ۴۱ و ۴۶؛ سالاری و کاشفی خوانساری، ۱۳۷۹: ۵۸-۵۹).

۳.۱.۶. پلوخورش

«پلوخورش» در بر گیرندهٔ ۲۱ داستان کوتاه است که در سال ۱۳۸۶ (تهران: نشر معین) منتشر شد. این مجموعه داستان همانند دیگر آثار هوشنگ مرادی کرمانی بیانگر نگاه و دیدگاه همیشگی او به زندگی است. مرادی کرمانی در این اثر موضوع‌هایی ساده و بسیار بی‌اهمیت را که بسیاری از مردم، حتی برخی نویسندگان به‌راحتی از کنارشان می‌گذرند، به داستان‌هایی شورانگیز تبدیل می‌کند و می‌توان او را از این جهت، در این مجموعه، هم‌سنگ آنتوان چخوف، نویسندهٔ مشهور روس، دانست. اتفاق تازه‌ای که در این مجموعه داستان به چشم می‌خورد، گرایش مرادی کرمانی به مسائل نمادین و انتقادی است که در آثار پیشین او به صراحت و روشنی دیده نمی‌شود. داستان «کلاه‌ها» از این جهت تمثیلی‌ترین و داستان «پلوخورش» صریح‌ترین لحن را دربارهٔ مسائل اجتماعی و سیاسی جامعه دارند. بیشتر داستان‌های کتاب «پلوخورش» ظرفیت تبدیل شدن به فیلم‌های جذاب کودک و نوجوان را دارند (طالبی‌نژاد، ۱۳۸۶: ۴۰-۴۱)؛ و تاکنون داستان «دوربین فیلمبرداری» را «سیامک کاشف‌آذر» و داستان‌های «پلوخورش» و «باتوم» را «ابراهیم فروزش» مورد اقتباس سینمایی قرار داده‌اند. داستان مینی‌مالیستی «بهار»، توسط شورای کتاب کودک برای چاپ در کتاب مجموعه آثار نویسندگان سراسر جهان برگزیده شده و در ترجمهٔ انگلیسی به «قطار در حال عبور» تغییر نام داده‌است.

۳. ۱. ۷. ته خیار

«ته خیار» مجموعه داستانی است که در سال ۱۳۹۳ (تهران: نشر معین) منتشر شد و دربردارنده ۳۰ داستان کوتاه است که هوشنگ مرادی کرمانی آن‌ها را از میان حدود ۳۰۰ یادداشت خود برگزیده است. خود مرادی کرمانی معتقد است که این اثر مخاطب سنی خاصی ندارد و همه، از نوجوان گرفته تا جوان و میانسال و بزرگسالان می‌توانند از آن بهره ببرند. بیشتر داستان‌های این مجموعه بیانگر نگاه طنزآمیز و زهرخنده‌های نویسنده به مسائلی همچون مرگ، بیماری، پیری، مشکلات زندگی، بی‌پولی و... است و با زبانی ساده زندگی روزمره را روایت می‌کنند. برخی از داستان‌ها اگر چه رگه‌هایی از تفکر روشنفکرانه را در خود جای داده است؛ اما نویسنده سعی کرده است به مخاطب خود نشان دهد که بسیاری از چیزهایی که فکر می‌کنیم روشنفکرانه است و از زندگی عوام جداست، در زندگی تک‌تک آدم‌ها جریان دارد. کتاب «ته خیار» توسط «کارولین کراسکری» (Caroline Croskery)، مترجم آمریکایی، در حال ترجمه به زبان انگلیسی است. کراسکری پیش از این نیز کتاب «خمره» مرادی کرمانی را به انگلیسی ترجمه کرده است (ر.ک: فرهادی، ۱۳۹۴: ۱۱۲-۱۱۳).

۳. ۱. ۸. قاشق چای خوری

«قاشق چای خوری» آخرین کتاب هوشنگ مرادی کرمانی است که در اردیبهشت ماه سال ۱۳۹۸ (تهران: نشر معین)، و هم‌زمان با برگزاری سی‌ودومین نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران رونمایی و عرضه شد. «قاشق چای خوری»، دربردارنده ۱۲ داستان کوتاه است و غیر از چهار داستان («باغ کاکا»، «قاشق چای خوری»، «باباجان» و «سیسمونی») که پیش‌تر در ماهنامه «همشهری» داستان منتشر شده‌اند، همه آن‌ها داستان‌های جدیدی هستند. داستان‌های این کتاب کاملاً جدی نیستند و طنز پنهان دارند و رگه‌هایی از عشق هم در آن‌ها دیده می‌شود. این داستان‌ها در زمان حال و فضای شهری اتفاق می‌افتند و حالت اجتماعی دارند. از جذاب‌ترین داستان‌های این کتاب، می‌توان به سومین داستان آن، یعنی همان داستان «قاشق چای خوری» اشاره کرد که به نوعی حرف‌های آخر نویسنده در بطنش نهفته است. ماجرای این داستان، واقعی و نگاهی به همراهی و هم‌خانگی چهل‌ساله لاک‌پشتی با اعضای خانواده نویسنده دارد. مرادی کرمانی این داستان را با شعری با عنوان «بهار»، از «فرناندو پساو» (Fernando Pessoa)، شاعر پرتغالی قرن بیستم، به پایان می‌برد (مرادی کرمانی، ۱۳۹۸: ۶۰). مرادی کرمانی پس از انتشار این کتاب رسماً با دنیای نویسندگی خداحافظی کرد.

۳. ۲. ۲. رمان

۳. ۲. ۱. من غزال ترسیده‌ای هستم

«من غزال ترسیده‌ای هستم» دومین کتاب هوشنگ مرادی کرمانی است که در سال ۱۳۵۱ (تهران: کتابفروشی بامداد) به چاپ رسید و به سرنوشت مجموعه داستان «معصومه» دچار شد (ر.ک: فیضی، ۱۳۸۸: ۲۱۶). این رمان که به شیوه رمان‌های زمان خود و طبق سلیقه روز نوشته شده، زبانش به پختگی آثار بعدی نویسنده نیست و اگر چه

آغاز و پایان داستانی آن درخشان است؛ ولی در اواسط داستان، پرداخت کلیشه‌ای و ضعیف، آن را دچار ضعف ساختاری و محتوایی کرده‌است (سلاجقه، ۱۳۹۲: ۵۱-۵۲). این اثر ماجرای زندگی دختری به نام «عصمت فردوسی‌پور» است که پدر و مادرش را از دست داده و نزد خانواده خیری که بچه‌دار نمی‌شوند، زندگی می‌کند. در پانزده سالگی، عصمت و جوانی زرتشتی به نام «بهرام» به هم علاقه‌مند می‌شوند؛ اما وقتی قضیه به گوش پدرخوانده و مادرخوانده عصمت می‌رسد؛ آن‌ها که این مسأله را برای خود برابر با آبروریزی می‌دانند، عصمت را به اجبار به عقد پیرمردی که همسرش مرده‌است و چندین فرزند دارد، در می‌آورند (همان: ۳۵۰-۳۵۱).

۳.۲.۲. نخل

«نخل» دومین رمان هوشنگ مرادی کرمانی است که در سال ۱۳۶۱ (تهران: کتاب سحاب) منتشر و در همان سال برگزیده و برنده جایزه نقدی و پلاک شورای کتاب کودک شد. این اثر همچنین دیپلم افتخار دفتر بین‌المللی کتاب برای نسل جوان را در سال ۱۹۸۸ به دست آورد و به زبان انگلیسی نیز ترجمه شده‌است (مرادی کرمانی، ۱۳۹۶: ۳-۴). «نخل» مناسب گروه سنی «د» است. قهرمان این داستان، پسر نوجوانی به نام «مراد» است که پدر و مادرش را از دست داده و در خانه خاله‌اش زندگی می‌کند. روزی درویشی پیر، هسته خرمایی برای او می‌کارد. همه اهالی روستا بر این باورند که در آب و هوای روستایشان درخت نخل سبز نمی‌شود؛ اما مراد در تنهایی خود به ساقه نارس دل می‌بندد و به نگهداری‌اش همت می‌گمارد. در پایان داستان، خاله و شوهرخاله، مراد را برای کار به شهر می‌فرستند؛ ولی او در میانه راه فرار می‌کند و به روستایی که نخل‌های زیبایی دارد، می‌رود. نخل مراد نیز پا می‌گیرد و درخت تنومندی می‌شود (سالاری و کاشفی خوانساری، ۱۳۷۹: ۱۰۵). مرادی کرمانی در داستان «نخل»، برای آفرینش شخصیت مراد، از نوجوانی خویش الهام گرفته‌است. او در این باره می‌گوید: «بیشتر به شخصیت مراد در داستان «نخل» شبیه هستم. نوجوانی که یک گاو دارد و همه چیزش در وجود این گاو خلاصه شده‌است. من هم گاوی داشتم که می‌بردمش کنار رودخانه می‌چراندمش و خودم توی پونه‌ها می‌خوابیدم و به آسمان نگاه می‌کردم» (همان: ۳۴).

۳.۲.۳. خمره

«خمره» سومین رمان هوشنگ مرادی کرمانی است که در سال ۱۳۶۸ (تهران: کتاب سحاب) منتشر شد و بسیار مورد توجه قرار گرفت. این داستان که مناسب گروه‌های سنی «د» و «ه» است؛ روایتگر دغدغه‌ها و کشمکش‌های مدیر-آموزگاری روستایی به نام «آقای صمدی» است که در روستایی کویری و دور افتاده، مشغول به خدمت است. خمره آب مدرسه می‌شکند و آقای صمدی برای تعمیر، خرید و یا درخواست خمره جدید از آموزش و پرورش، ماجراهای مختلفی را تجربه می‌کند (همان: ۱۰۶).

داستان «خمره» که همانند بیشتر آثار مرادی کرمانی، با چاشنی طنز همراه است، شاید موفق‌ترین کتاب ادبیات کودک و نوجوان ایران در سطح بین‌المللی باشد (ر.ک: همان)؛ تا جایی که به بیست زبان زنده دنیا از جمله زبان‌های انگلیسی، آلمانی، فرانسوی، اسپانیایی، هلندی، عربی، ترکی، چینی و... ترجمه شده و جوایز و افتخاراتی همچون

کتاب سال ۱۹۹۴ وزارت فرهنگ و هنر اتریش، معرفی ویژه کتاب منتخب ۱۹۹۴ آلمان، دیپلم افتخار CPN هلند، دیپلم افتخار جایزه خوزه مارتی (کاستاریکا)، جایزه کبرای آبی از کشور سوئیس و نامزدی جایزه موسسه توسعه ادبیات خاورمیانه آمریکا در سال ۲۰۱۶ را به دست آورده است. همچنین تعداد جوایز و توفیقات داخلی این کتاب به حدی است که آن را در زمره پراقبال ترین کتاب‌ها جای می‌دهد. لوح زرین جایزه هیأت داوران بزرگسال و مرغک طلایی جایزه داوران خردسال جشنواره کتاب کودک و نوجوان (کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان)، جایزه کتاب سال هیأت داوران مجله «سروش نوجوان» و دیپلم افتخار شورای کتاب کودک، موفقیت‌های داخلی داستان «خمره» هستند (مرادی کرمانی، ۱۳۹۷ الف: ۳ و ۶؛ سالاری و کاشفی خوانساری، ۱۳۷۹: ۱۰۶). از روی داستان «خمره»، فیلمی سینمایی با همین نام، به کارگردانی «ابراهیم فروزش» ساخته شده است که سیمرغ بلورین بهترین فیلم دوم، در جشنواره فیلم فجر در سال ۱۳۷۰، جایزه پلنگ طلایی جشنواره لوکارنو، و چند جایزه بین‌المللی دیگر را کسب نموده است. «محمدعلی باقرزاده طوسی» و «محمد رضا امیری» نیز نماینده «خمره» را با بهره‌گیری از همین داستان، به اجرا درآورده‌اند (فرهادی، ۱۳۹۴: ۱۱۲). همچنین بر اساس کتاب «خمره» انیمیشنی در ۱۳ قسمت ۱۰ دقیقه‌ای با همین نام و به نویسندگی «حمیدرضا حافظی» و کارگردانی «علی احمدی» ساخته شده، که برگزیده جوایز متعددی بوده است.

۳.۲.۴. مشت بر پوست

«مشت بر پوست» داستان زندگی پسر بچه‌ای دوازده ساله به نام «جعفر رضانژاد» است که به خاطر شباهت سر و صورتش به موش، او را «موشو» صدا می‌زنند. پدر موشو تنبک‌زن و آوازخوان دوره‌گرد است و مادرش نیز از راه ریختن آب بر روی قبرها روزگار می‌گذراند. پس از مرگ پدر، موشو به نوازندگی و دوره‌گردی ادامه می‌دهد؛ اما دستگیر می‌شود و در کلانتری تعهد می‌دهد که دیگر این کار را نکند. موشو چند وقتی به دنبال کار می‌گردد و دل به هیچ کاری نمی‌بندد تا این‌که در آسیابی مشغول به کارگری می‌شود و هم‌زمان با این کار، شیوه‌های صحیح نوازندگی و درس خواندن را ادامه می‌دهد و در پایان داستان به‌عنوان هنرمندی آبرومند به رادیو دعوت می‌شود (سالاری و کاشفی خوانسار، ۱۳۷۹: ۱۱۱-۱۱۲).

این کتاب که برای نخستین بار در سال ۱۳۷۱ (تهران: نشر جوانه) منتشر شد، لوح افتخار مرکز کرمان‌شناسی به‌عنوان نویسنده سال و معرفی ویژه و لوح تقدیر شورای کتاب کودک در سال ۱۳۷۱ را برای نویسنده‌اش به همراه داشته است (همان: ۱۹). این داستان مناسب گروه‌های سنی «د» و «ه» است و فیلم سینمایی «مشت بر پوست» (موشو) هم به کارگردانی «محسن محسنی‌نسب» و «محمد رضا عالی‌پیام» در سال ۱۳۸۱ بر اساس آن ساخته شده است (لزگی و مرادعباسی، ۱۳۸۹: ۸۹).

۳.۲.۵. مهمان مامان

«مهمان مامان» که در سال ۱۳۷۵ (تهران: نشر نی) منتشر شد، مانند دیگر آثار هوشنگ مرادی کرمانی، نظیر «قصه‌های مجید» و «شما که غریبه نیستید»، رگه‌های از طنز و نشانه‌هایی از فقر را در خود دارد و در واقع، بازتابی

از زندگی مردم پایین دست جامعه است (علوی و زینالی، ۱۳۹۳: ۱۴۲). داستان، خانواده‌ای چهارنفره از طبقه متوسط و محروم را روایت می‌کند که در خانه‌ای چنداتاقه، همراه چند خانواده دیگر زندگی می‌کنند. قرار است خواهرزاده مادر خانواده که تازه ازدواج کرده‌است، به همراه عروسش به خانه آن‌ها بیاید. کل داستان از بعدازظهر آغاز می‌شود و در نیمه‌شب که مهمان‌ها می‌روند، به پایان می‌رسد. در این اثر نگاه سینمایی نویسنده به‌خوبی مشهود است و او با تکیه صرف به حوادث بیرونی و تقطیع‌های سینمایی از هر گونه توصیف ذهنی و درونی خودداری کرده‌است. هر چند برخی بر این باورند که هم ظاهر و هم محتوا و منطق «مهمان مامان» بزرگسالانه است و نمی‌توان آن را یک داستان کودک و نوجوان به شمار آورد؛ اما به نظر می‌رسد که گروه‌های سنی «ج» و «د» نیز می‌توانند از خواندن این اثر لذت ببرند (سالاری و کاشفی خوانساری، ۱۳۷۹: ۱۱۲؛ محمودی، ۱۳۹۲: ۳۵۷). این اثر به زبان‌های انگلیسی و فرانسوی ترجمه شده و «داریوش مهرجویی» فیلم «مهمان مامان» را بر اساس آن ساخته‌است (مرادی کرمانی، ۱۳۹۷ ج: ۴؛ لزگی و مرادعباسی، ۱۳۸۹: ۹۰).

۳. ۲. ۶. مربای شیرین

رمان «مربای شیرین» در سال ۱۳۷۷ (تهران: نشر معین) منتشر و برنده جایزه انجمن نسل قلم کرمان در سال ۱۳۷۸ و کتاب برگزیده سال ۱۹۹۹ از سوی کتابخانه بین‌المللی آلمان شد (سالاری و کاشفی خوانساری، ۱۳۷۹: ۱۹؛ مرادی کرمانی، ۱۳۹۷ ه: ۱). قهرمان داستان پسری دوازده‌ساله به نام «جلال» است که با مادرش زندگی می‌کند. او کودکی کنجکاو است که متوجه می‌شود باز کردن شیشه مربا غیر ممکن است؛ به همین خاطر حادثه را علت‌یابی می‌کند و وقتی پی می‌برد که با شکایت کردن می‌تواند خسارت بگیرد، با جسارت بیشتری پیگیر مسأله می‌شود. تلاش مستمر جلال مسئولین کارخانه را هوشیار می‌کند، شهر را به هم می‌ریزد و ذهن‌ها را درگیر می‌کند تا عامل را بیابد. پیام اصلی این داستان که پیروزی عقل و پیگیری هوشمندانه بر سهل‌انگاری و راحت‌طلبی و بی‌تفاوتی است، در سطور پایانی کتاب به چشم می‌خورد. جلال در این داستان نماینده نسلی است که با دقت و تیزهوشی خود می‌تواند پایه‌گذار انقلابی بزرگ در جامعه خود باشد (خردخورد و همکاران، ۱۳۹۵: ۳۹-۴۰). کتاب «مربای شیرین» ویژه گروه سنی «د» است و به زبان ترکی استانبولی و چینی ترجمه شده‌است (مرادی کرمانی، ۱۳۹۷ ه: ۶). «مرضیه برومند» هم در سال ۱۳۸۰ فیلمی سینمایی با همین نام بر اساس آن ساخته‌است (لزگی و مرادعباسی، ۱۳۸۹: ۸۹).

۳. ۲. ۷. مثل ماه شب چهارده

«مثل ماه شب چهارده» داستان بلندی از هوشنگ مرادی کرمانی است که در سال ۱۳۸۲ (تهران: نشر معین) روانه بازار شد. این کتاب ماجرای کودکانی است که در تعطیلات تابستان به کلاس کاریکاتور که در فرهنگسرای محله قدیمی‌شان برگزار می‌شود، می‌روند تا کاریکاتوربست شوند. آن‌ها مدل‌های خود را از مردم کوچ و بازار انتخاب می‌کنند که با خشونت و برخورد بد آن‌ها مواجه می‌شوند و کم‌کم اعتراض مردم به کلاس درس می‌رسد و در کلاس، معلم و هنرجویان مورد شماتت قرار می‌گیرند و کلاس تعطیل می‌شود. با این حال بچه‌ها با کمک پیرزنی سرمه‌فروش

به کار خود ادامه می‌دهند و در هنر کاریکاتور مهارت کسب می‌کنند. پیرزن اتاق خود را در اختیار بچه‌ها قرار می‌دهد تا به‌عنوان نمایشگاه از آن استفاده کنند. معلم نیز تا پایان کار پشتیبان بچه‌هاست. آخر سر هم با کشیدن کاریکاتور هر کدام از بچه‌ها، آخرین درسش را به آن‌ها می‌دهد و می‌رود (خردخورد و همکاران، ۱۳۹۵: ۴۲-۴۳).

کتاب «مثل ماه شب چهارده» به زبان ترکی استانبولی ترجمه شده و همچنین «محمدعلی طالبی» بر اساس آن سریالی تلویزیونی در ۱۳ قسمت با نام «مثل ماه شب چهارده» در سال ۱۳۸۴ و فیلمی سینمایی با همین نام، در سال ۱۳۸۵ ساخته‌است.

۳.۲.۸. نه تر و نه خشک

اصل قصه «نه تر و نه خشک» را هوشنگ مرادی کرمانی در هشت سالگی (۱۳۳۱) از زبان پدر بزرگش شنیده و پنجاه سال بعد (۱۳۸۱) با پروردن و شاخ و برگ دادن، آن را به‌صورت داستانی بلند درآورده‌است (مرادی کرمانی، ۱۳۹۴: ۵). این کتاب که در سال ۱۳۸۲ (تهران: نشر معین) منتشر و شایسته جایزه کتاب سال شد، مناسب گروه‌های سنی «ج» و «د» است. «نه تر و نه خشک»، داستان پرنده کوچکی است که زمانی آدمیزاد و چوپان بوده‌است. او عاشق دختر سلطان می‌شود و از خدا می‌خواهد که به شکل پرنده‌ای درش بیاورد تا بتواند وارد قصر سلطان شود. خدا هم درخواستش را قبول می‌کند و وقتی وارد قصر می‌شود، او و دختر سلطان عاشق هم می‌شوند. پرنده دختر را از سلطان خواستگاری می‌کند. سلطان برای او شرط می‌گذارد که اگر می‌خواهی دخترم را به تو بدهم، باید چوبی را برایم بیاوری که نه تر و نه خشک باشد و نه راست و نه کج باشد. پرنده با شنیدن شرط سلطان، بی‌درنگ به جستجو می‌پردازد. او مدت زیادی به دنبال چوب می‌گردد تا این‌که پیدایش می‌کند و آن را به قصر می‌برد. وقتی به آن‌جا می‌رسد می‌بیند که سلطان مرده و دخترش به جای او بر تخت نشسته‌است. پرنده چوب را به دختر نشان می‌دهد و از او می‌خواهد که زنش شود، اما دختر که نشانی از عشق سابق در او دیده‌نمی‌شود، آن را قبول نمی‌کند و از پرنده می‌خواهد که همان چوبی را که قراره بوده برای پدرش بیاورد، پیدا کند و به نزدش بیاورد. پرنده عاشق هم از او خداحافظی می‌کند و برای یافتن چوب از قصر بیرون می‌رود (فیضی، ۱۳۸۸: ۶۹-۷۰).

۳.۲.۹. نازبالش

رمان «نازبالش» که برای نخستین بار در سال ۱۳۸۸ (تهران: نشر معین) منتشر شد، متفاوت با آثار پیشین هوشنگ مرادی کرمانی و متناسب گروه‌های سنی «د» و «ه» است. این رمان تخیلی و فانتزی که نگاه انتقادی نویسنده در برخی از قسمت‌های آن دیده می‌شود و پاره‌ای از مسائل اجتماعی نیز در بطن آن نهفته‌است، «در واقع نوعی طنز ساختارشکنانه است که در پشت خود، آرزوهایی را دارد و این‌که ما چه قدر از آن آرزوها دور هستیم، و چه قدر، مسائل ما، از آن چیزی که دوست داریم باشد یا می‌تواند باشد، دور شده‌است» (همان: ۴۱۳). مرادی کرمانی در این اثر آرمان شهری (جهانی آرمانی) را ترسیم می‌کند که در آن اثری از فساد و پلیدی نیست. انسان‌های این داستان مردمانی ساده و خوش‌قلب هستند که پا از ارزش‌های انسانی فراتر نمی‌گذارند و با آن‌که همه حوادث داستان حول یک پدیده فوق‌العاده؛ یعنی تخم‌کدوهایی با خاصیت هوش‌افزایی است؛ اما هیچ آدمی پیدا نمی‌شود که به فکر

سوءاستفاده از این پدیده شگفت‌انگیز در جهت منافع ضد انسانی و یا وسوسه‌های شیطانی باشد (صفایی و ادهمی، ۱۳۹۴: ۲۲۸).

در سال ۱۳۹۴ بر اساس رمان «مازبالش» هوشنگ مرادی کرمانی انیمیشنی با همین نام و به کارگردانی «سید مسعود صفوی» در ۲۶ قسمت ۲۰ دقیقه‌ای ساخته شده که لوح تقدیر و تندیس پنجمین جشنواره تلویزیونی جام جم در بخش پویانمایی را به دست آورده است.

۳.۲.۱۰. آب‌انبار

«آب‌انبار» عنوان رمانی از هوشنگ مرادی کرمانی است که در سال ۱۳۹۱ (تهران: نشر معین) منتشر شد و ویژه گروه‌های سنی «د» و «ه» است. نویسنده در این اثر به بازنمایی تعلیم و تربیت در فضای مکتب‌خانه‌ای که اساس آموزش روزگاران پیشین بوده است و نیز ترسیم تعامل میان شیخ و شاگردان مکتب می‌پردازد و به همین سبب سعی کرده است به فراخور محتوای داستان، برای روایت ماجراها، زبانی کهن به کار گیرد. درون‌مایه داستان تأدیب نفس و خودشکنی است و نویسنده ایده اولیه آن را از حکایتی که در باب «چهل و چهارم» کتاب «قاپوس‌نامه» آمده، برگرفته است (ر.ک: مرادی کرمانی، ۱۳۹۶ الف: ۱۱). مرادی کرمانی در این اثر توانسته است با بهره‌گیری از قدرت بازآفرینی خود و خلاقیتش در شخصیت‌پردازی و توصیف حوادث و فضاسازی مناسب و نیز استفاده از عناصر اقلیمی مناطق کویری مانند آب‌انبار و مسائل پیرامونی آن، داستانی تازه و متناسب با درک و نیاز کودکان و نوجوانان امروزی بیافریند.

۳.۳. زندگینامه

۳.۳.۱. شما که غریبه نیستید

«شما که غریبه نیستید»، زندگینامه خودنوشت هوشنگ مرادی کرمانی است که در سال ۱۳۸۴ (تهران: نشر معین) منتشر و ویژه گروه‌های سنی «د» و «ه» معرفی شد. مرادی کرمانی یکی از عوامل نوشتن این اثر را خواندن کتاب «روزها»، نوشته «دکتر محمدعلی اسلامی ندوشن» و تلنگری می‌داند که به او وارد کرده است (ر.ک: فیضی، ۱۳۸۸: ۳۷۵). این کتاب شامل ۷۸ بخش است و اگر چه ساختار داستانی ندارد، اما هر بخش حکایتی، ماجرای یا موقعیتی جذاب و خواندنی را بیان می‌کند. محتوای این اثر از دوران خردسالی نویسنده تا مرحله ورودش به تهران و اوج جوانی او را در برمی‌گیرد و هر تکه‌اش حاوی تجربه‌ای منحصر به فرد است که به خاطر صداقتی که در بیانش به کار رفته است، می‌تواند همدلی و هم‌ذات‌پنداری هر مخاطبی را حتی در فراسوی مرزها جلب کند (طالبی‌نژاد، ۱۳۸۴: ۶۴). در آغاز «شما که غریبه نیستید»، می‌خوانیم که «این کتاب بی هیچ تحقیق و یادداشتی، فقط از حافظه برآمده است. هدیه می‌شود به آنان که در این سفر همپای من بودند و هستند و به آنان که تأثیر می‌پذیرند!» (مرادی کرمانی، ۱۳۹۷ ب: ۵). این اثر به‌عنوان کتاب برگزیده شورای کتاب کودک در سال ۱۳۸۴، مهرگان ادب در سال ۱۳۸۴ و کتابخانه بین‌المللی مونیخ در سال ۲۰۰۶ انتخاب و به زبان روسی نیز ترجمه شده است (همان: ۲ و ۳۶۰).

حقوق سینمایی کتاب «شما که غریبه نیستید» را «بنیاد سینمایی فارابی» خریداری کرده‌است (ر.ک: فیضی، ۱۳۸۸: ۴۱۰).

۴.۳. نمایشنامه

۴.۳.۱. کبوتر توی کوزه

تنها کتاب غیر داستانی هوشنگ مرادی کرمانی، نمایشنامه‌ای است که در سال ۱۳۷۵ (تهران: نشر نی) با نام «کوزه» منتشر شد و مناسب گروه‌های سنی «د» و «ه» است. این کتاب چند سال بعد (۱۳۸۰) (تهران: نشر نی) با اضافه شدن یک مصاحبه با مرادی کرمانی و چند فهرست، با نام جدید «کبوتر توی کوزه» تجدید چاپ شد. این نمایشنامه که مرادی کرمانی آن را به دوست هنرمندش، ایرج راد، پیشکش کرده (مرادی کرمانی، ۱۳۹۶: ۳)، داستان یک نویسندهٔ کودکان است که پیر شده؛ اما موفقیتی به دست نیاورده‌است. او در خیالات خود با قهرمان‌هایش، آرزوهایش و خیالاتش دست و پنجه نرم می‌کند. این نمایشنامه که می‌توان گفت مرادی کرمانی در آن افکار و زندگی ادبی خود را به نقد کشیده‌است، کاری برای بزرگسالان است و توجیهی برای کودکان یا نوجوانان دانستن آن، وجود ندارد (سالاری و کاشفی خوانساری، ۱۳۷۹: ۱۱۵). نمایشنامه «کبوتر توی کوزه» به کارگردانی «غلامرضا احمدی» در فرهنگسرای بهمن اجرا شده‌است.

۴.۳.۲. پهلوان و جراح

«پهلوان و جراح» نمایشنامه‌ای است که در آن پهلوانی به طبیب مراجعه می‌کند و از او می‌خواهد تا خالکوبی‌هایی را که در دوران جوانی انجام داده‌است، برایش پاک کند. پهلوان می‌خواهد با این کار از خیال‌بافی‌های پهلوانانه بیرون بیاید و زندگی آرامی داشته‌باشد و در مدتی که نزد طبیب است ماجراجویی‌ها و وقایع دوران جوانی خود را برای او شرح می‌دهد. بر اساس این نمایشنامه، تله‌تئاتری با همین نام و به کارگردانی «سعید نیک‌پور» در سال ۱۳۵۸ ساخته شده‌است.

۴.۳.۳. مأموریت

نمایشنامه «مأموریت»، ماجرای ژاندارمی است که فردی انقلابی را دستگیر کرده و در کلبهٔ پیرمردی منتظر آمدن قطار است. در این بین ژاندارم بر اثر ناراحتی معده بستری می‌شود و فرد انقلابی که پزشک است به او کمک می‌کند. در نهایت هم ژاندارم برای این‌که کمک فرد انقلابی را جبران کرده‌باشد، از او می‌خواهد تا فرار کنند. «داریوش مؤدبیان» (کارگردان هنری) و «مسعود رسام» (کارگردان تلویزیونی) در سال ۱۳۶۵، بر اساس این نمایشنامه، تله‌تئاتری با همین نام ساخته‌اند.

۴.۳.۵. فیلمنامه

۴.۳.۵.۱. کاکلی

فیلمنامه «کاکلی»، داستان پسر بچه‌ای روستایی به نام «احمدو» است که پدر و مادرش او را در شهر، نزد مسگری ساده گذاشته‌اند تا شاگردی کند. احمدو می‌خواهد همانند استادش، مسگری ماهر و ورزیده باشد؛ اما چندان موفق نیست. او وقتی می‌فهمد که «ترمه»، دختر استادش، منزوی و تنها و بی‌حوصله است، به استادش پیشنهاد می‌دهد تا مرغ پاکوتاه و کاکلی‌ای را که برای فروش به بازار آورده‌اند، برای سرگرمی دخترش بخرد تا شادمان شود. استاد پیشنهاد احمدو را می‌پذیرد و مرغ پاکوتاه و کاکلی را می‌خرد. در خانه، ترمه با دیدن مرغ خوشحال می‌شود و با آن انس می‌گیرد. تا این که یک شب، کاکلی برای نجات از چنگال گربه می‌گریزد و گم می‌شود. احمدو برای پیدا کردن آن سفری سخت را آغاز می‌نماید. او که تنها دلگرمی‌اش در این سفر قلب پاک و مهربانش است، تجربه‌های زیادی به دست می‌آورد و تبدیل به انسانی پخته و سرد و گرم چشیده می‌شود و سرانجام کاکلی را هم پیدا می‌کند و نزد ترمه می‌برد (امید، ۱۳۹۰: ج ۳: ۸۴۴). «فریال» بهزاد در سال ۱۳۶۸ فیلم «کاکلی» را بر اساس همین فیلمنامه ساخته که جایزه نقره‌ای بهترین کارگردانی از جشنواره A.B.U شیراز را برایش به همراه داشته‌است.

۳. ۵. ۲. کیسه برنج

در فیلمنامه «کیسه برنج»، «معصومه خانم» پیرزنی مستمری‌بگیر است که با پسرش زندگی می‌کند. او چند بار از پسرش می‌خواهد که برنج کوپنی‌شان را بگیرد تا با پختن شله‌زرد نذرش را ادا کند؛ اما پسرش به خاطر گرفتاری و مشغله کاری هر بار به مادرش وعده می‌دهد که در فرصت مناسب این کار را انجام خواهد داد. معصومه خانم که نگران باطل شدن کوپن‌هاست، با وجود ناتوانی و پادرد، تصمیم می‌گیرد خودش برنج را بگیرد. هنگام رفتن، «جیران»، دختر همسایه نیز با او همراه می‌شود و آن‌ها به دنبال برنج کوپنی مسافت زیادی از خانه دور می‌گردند؛ تا این که موفق می‌شوند از فروشگاهی ۴۵ کیلو برنج بگیرند. در راه بازگشت آدم‌های گوناگونی به معصومه خانم و جیران کمک می‌کنند و در نهایت معلمی که از مدرسه برگشته‌است، با موتورش آن‌ها را به خانه می‌رساند و معصومه خانم نذرش را ادا می‌کند. «محمدعلی طالبی» در سال ۱۳۷۵ این فیلمنامه را تبدیل به فیلم موفق «کیسه برنج» کرده که جوایز و موفقیت‌های گوناگونی برای او به ارمغان آورد.

۳. ۵. ۳. تیک تاک

فیلمنامه «تیک تاک» که سیمرغ بلورین بهترین فیلمنامه در دوازدهمین جشنواره فیلم فجر (بهمن ۱۳۷۲) را برای هوشنگ مرادی کرمانی به همراه داشته‌است، ماجرای «حسن» و «سعید»، دو دوست و همکلاسی پایه دوم ابتدایی است. یک روز در مدرسه به حسن جایزه‌ای می‌دهند. سعید، دوست او، نیز خود را مستحق گرفتن جایزه می‌داند؛ اما به دلیل بی‌توجهی پدر بزرگش، جایزه‌اش فراموش می‌شود. به همین خاطر رابطه این دو دوست برای مدت کوتاهی قطع می‌شود؛ تا این که آن‌ها مشکل پیش‌آمده را با ابتکار خود حل می‌کنند و صمیمیت و رفاقت بینشان ادامه می‌یابد (همان: ۹۴۴).

«محمدعلی طالبی» در سال ۱۳۷۱ با استفاده از این فیلمنامه، فیلم موفق «تیک تاک» را ساخته، که جایزه ویژه هیأت داوران بهترین کارگردانی از جشنواره فیلم فجر (۱۳۷۲)، جایزه دوازدهمین دوره جشنواره کودکان و نوجوانان

شیکاگو، جایزه فیل نقره‌ای بهترین کارگردان فستیوال هندوستان و جایزه بهترین فیلم جشنواره بین‌المللی فیلم رشد را نصیب او کرده‌است.

۳. ۶. پیام ادبی

۳. ۶. ۱. آینه قلب‌ها

دفتر بین‌المللی کتاب برای نسل جوان هر دو سال به مناسبت سالگرد تأسیس خود، جوایز هانس کریستین آندرسن را به نویسندگان شاخص و ارزنده جهانی که در زمینه ادبیات کودکان و نوجوانان خدمت می‌کنند، اهدا می‌نماید. در سال ۱۹۹۲، همزمان با چهلمین سالگرد تأسیس این دفتر، هوشنگ مرادی کرمانی، به جهت تأثیر عمیق و گسترده داستان‌هایش در ادبیات جهانی کودکان، به‌عنوان نویسنده برگزیده هیأت داوران جایزه جهانی هانس کریستین آندرسن، معرفی گردید. او به‌هنگام دریافت لوح افتخار در بیست‌وسومین کنگره بین‌المللی کتاب برای نسل جوان در برلن، سخنرانی ساده و عمیقی ایراد کرد که بسیار مورد توجه هیأت داوران و دست‌اندرکاران ادبیات جهانی کودکان واقع شد. این پیام که عنوانش «آینه قلب‌ها» است، نخستین بار به همت خانم دکتر نوش‌آفرین انصاری، استاد دانشگاه تهران و دبیر شورای کتاب کودک، به انگلیسی ترجمه گردید و سپس به اکثر زبان‌های زنده دنیا و همچنین در کتاب دفتر بین‌المللی کتاب برای نسل جوان و کتاب «داستان‌های جهانی کودکان» (World of Childrens Stories) از انتشارات «دوستی» (Firendship Press) نیویورک چاپ و منتشر شد (مرادی کرمانی، ۱۳۹۷ ج: ۶۷۷؛ سالاری و کاشفی خوانساری، ۱۳۷۹: ۵۸).

مرادی کرمانی در این پیام ابتدا به گوشه‌ای از خردسالی خودش در روستای سیرچ اشاره می‌کند. او در ادامه قصه دخترکی بی‌کس و تنها را تعریف می‌کند که از مال دنیا تنها آینه‌ای دارد که یادگاری مادرش است. دخترک هر روز گوسفندان را به چرا می‌برد و شیرشان را می‌دوشد و از سر چشمه آب می‌آورد و نان می‌پزد. او که حساس و خیال‌پرداز است، فرصت حرف زدن و بازی کردن با بچه‌ها را ندارد. بنابراین برای آدم‌ها و کوه‌ها و ستاره‌ها و چشمه‌ها و گاوها و گوسفندها و هر چه که می‌بیند، داستانی می‌سازد؛ اما هرگز آن‌ها را برای کسی تعریف نمی‌کند. تا این‌که بنا به توصیه کولی دوره‌گردی، هر روز از خمیری که برای پختن نان به او می‌دهند، آدمکی خمیری درست می‌کند و آینه مادرش را می‌شکند و خرده‌هایش را توی سینه آدمک‌ها می‌گذارد. او شب‌ها، قصه‌ها و شعرهایش را برای آدمک‌ها تعریف می‌کند و خودش را در تکه‌ای از آینه مادرش می‌بیند و می‌خواهد. آدمک‌ها هم که پر از قصه می‌شوند، با خوابیدن او راه می‌افتند و به روستاها و شهرهای دیگر می‌روند. مرادی کرمانی در انتهای این پیام، قصه‌های خودش را آدمک‌هایی می‌داند که از روستای او بیرون آمده‌اند و روستاها و شهرهای ایران را گشته‌اند و با بچه‌ها و آدم‌بزرگ‌هایی که روحیه بچه‌ها را دارند، حرف زده‌اند و امروز از مرز کشورها رد شده‌اند و خودشان را به هیأت داوران جایزه جهانی هانس کریستین آندرسن رسانده‌اند. او از این‌که به‌عنوان یک نویسنده ایرانی، آدمک‌ها یا همان قصه‌های ساده‌اش را پسندیده‌اند، احساس خوشحالی و سپاس‌گزاری می‌کند (مرادی کرمانی، ۱۳۹۷ ج: ۶۷۷-۶۸۰).

۳.۶.۲. قارقار کلاغ

«قارقار کلاغ» پیام هوشنگ مرادی کرمانی به مراسم اهدای جایزه کتاب سال ۱۹۹۴ اتریش به کتاب «خمره» است. او در آغاز این پیام چند قصه خیلی کوتاه ایرانی را که برای پرنده‌ها و حیوانات ساخته شده‌اند، تعریف می‌کند و سپس می‌گوید که ما ایرانیان در سرزمین قصه‌ها و تصویرهای ناب و خیال‌های شاعرانه زندگی می‌کنیم. یکی از این قصه‌ها، قصه «خمره» است که برگرفته از خاطرات تحصیل در روستایی کویری در سال‌ها پیش است. من به همراه سی‌چهل بچه دیگر در مدرسه‌ای درس می‌خواندم که برای آب خوردنمان خمراهی گذاشته بودند و یک روز آن خمره شکست و داستانش در ذهن خیال‌پردازم تبدیل به کتابی به نام «خمره» شد که شما آن را خوانده‌اید (مرادی کرمانی، ۱۳۹۶ ج: ۹-۱۰). مرادی کرمانی در ادامه پیام خود می‌گوید ما از این که صدای پرنده‌ای را معنی می‌کنیم، داستانی از روی حرکاتش کشف می‌کنیم و حتی شعری در دهانش می‌گذاریم، لذت می‌بریم. من فکر می‌کنم ترجمه این داستان و هر داستان بومی از هر زبان، به زبان و فرهنگ دیگر، چنین احساسی را به انسان می‌دهد. (همان: ۱۰). مرادی کرمانی در پایان پیام خود از مترجم کتاب «خمره» در کشور اتریش، موسسه «یونگ برونن»، ناشر کتاب «خمره» در اتریش، ویراستار کتاب «خمره»، و هیأت داوران وزارت فرهنگ اتریش، سپاس‌گزاری می‌کند (همان: ۱۰-۱۱).

۳.۶.۳. هند در کرمان

«هند در کرمان» پیام هوشنگ مرادی کرمانی به بیست‌وششمین کنگره ادبیات کودک و نوجوان در هند (دهلی نو ۱۹۹۸) است که به وسیله خانم نوش‌آفرین انصاری ترجمه و در آن کنگره خوانده شده است. مرادی کرمانی در این پیام به زمینه‌هایی آشنایش با سرزمین هند، از طریق قصه درویشی هندی که در خردسالی از مادر بزرگش شنیده است؛ اشاره می‌کند. مرادی کرمانی دیدن فیلم‌های هندی در سینمای کرمان در دوره نوجوانی را از دیگر زمینه آشنای ایش با سرزمین هند می‌داند. او می‌گوید که از میان آوازهایی که در این فیلم‌ها می‌شنیده، تنها واژه‌های «دنیا»، «زندگی»، «دوست» و «محبت» برایش قابل فهم بوده است. واژه‌هایی آشنا که در همان ایام، با رفتن به بازار کرمان و دیدن کاروانسرای هندی‌ها و گوش دادن به صحبت‌های تاجران و مسافره‌های هندی که از راه دریا و بندرعباس به کرمان می‌آمده‌اند، در جستجویشان بوده و هنوز هم به دنبال آن‌ها می‌گردد (مرادی کرمانی، ۱۳۹۷ د: ۱۸۱-۱۸۲).

مرادی کرمانی در پایان پیام می‌گوید: «قرار بود به‌عنوان نویسنده‌ای ایرانی، این‌جا چیزی بگویم و دیدید و شنیدید که فقط برایتان خاطراتم را از زندگی در هند گفتم. بله، تمام کودکی و نوجوانی من در هند گذشت، گرچه اولین بار است پا در خاک هند می‌گذارم. دلم می‌خواهد ما بچه‌های ایران با بچه‌های هند، اصلاً با بچه‌های آسیا، نه چرا بچه‌ها را از هم جدا کنیم، اصلاً همه بچه‌های دنیا، دست همدیگر را بگیریم، توی دنیایی هر چند خیالی و رنگارنگ بچرخیم و بچرخیم و واژه‌های مشترک را با هم فریاد بزنیم: «دنیا، زندگی، دوست، محبت»» (همان: ۱۸۲).

۴. نتیجه‌گیری

با نگاهی به زندگی هوشنگ مرادی کرمانی و مرور کارنامه ادبی- فرهنگی او به خوبی نمایان شد که این نویسنده برجسته و پیشکسوت ادبیات معاصر ایران، سهم به‌سزایی در شکوفایی و غنای ادبیات کودک و نوجوان کشورمان و شناساندن فرهنگ اصیل ایرانی، به‌ویژه فرهنگ بومی کویرنشینان و سرزمین کرمان، به کودکان و نوجوانان ایران‌زمین و پرورش فکری و فرهنگی آنان داشته‌است. مرادی کرمانی توانسته‌است با خلق آثار فراوان و ارزشمندی مانند «قصه‌های مجید»، «چهاره‌های قالی‌باف‌خانه»، «خمیره»، «خل»، «مشت بر پوست»، «هربای شیرین» و... که مخاطب بیشتر آن‌ها کودکان و نوجوانان است و اغلب به یک یا چند زبان زنده دنیا بازگردانده شده‌اند و جوایز گوناگونی را از مراکز و نهادهای فرهنگی داخلی و خارجی به دست آورده‌اند و فیلم‌های بسیاری بر اساس آن‌ها ساخته شده‌است، جایگاهی ممتاز و والا کسب کند و معروف‌ترین چهره ادبیات کودک و نوجوان ایران، در جهان باشد. ۸ مجموعه داستان (در مجموع ۱۴۵ داستان)، ۱۰ رمان، ۱ زندگی‌نامه خودنوشت، ۳ نمایشنامه، ۳ فیلمنامه و ۳ پیام ادبی به مراسم اهدای جایزه جهانی هانس کریستین آندرسن در سال ۱۹۹۲، مراسم اهدای جایزه کتاب سال ۱۹۹۴ اتریش و بیست‌وششمین کنگره ادبیات کودک و نوجوان در هند (دهلی نو ۱۹۹۸)، کارنامه ادبی زرین این نویسنده در طی پنجاه سال نویسندگی مستمر برای کودکان و نوجوانان است.

بیشترین مخاطب آثار مرادی کرمانی، به ترتیب گروه‌های سنی «د»، «ه»، «ج» و «ب» است. با این حال بزرگسالان نیز می‌توانند مخاطب آثار این نویسنده باشند و حتی مجموعه داستانی مانند «قاشق چای‌خوری» بیشتر مناسب بزرگسالان است. کتاب «قصه‌های مجید» مرادی کرمانی، به سبب پخش از رادیو، تلویزیون و انتشار متعدد در قالب کتاب، شناخته‌شده‌ترین اثر ادبیات کودک و نوجوان در ایران و کتاب «خمیره» او نیز با بیشترین بازگردانی و جایزه بین‌المللی، شناخته‌شده‌ترین اثر ادبیات کودک و نوجوان ایرانی در خارج از کشور است.

نوشته‌های مرادی کرمانی در بین آثار نویسندگان معاصر ایران بیشترین سهم را در زمینه اقتباس سینمایی دارد. تا کنون ۱۶ فیلم سینمایی، تلویزیونی و پویانمایی، ۲ سریال تلویزیونی (۱۱ و ۱۳ قسمتی) و ۲ سریال پویانمایی (۲۶ و ۱۳ قسمتی) که اکثراً فیلم‌هایی موفق و برنده جوایز جشنواره‌های گوناگون داخلی و خارجی بوده‌اند، گواه این نکته است که آثار مرادی کرمانی با ظرفیت بالای سینمایی خود، همواره به‌عنوان گنجینه‌ای ارزشمند مورد توجه فیلم‌سازان بوده و همچنان نیز هست. نگارش ۳ نمایشنامه «کبوتر توی کوزه»، «پهلوان و جراح» و «مأموریت» توسط مرادی کرمانی که اولی در فرهنگسرای بهمن به اجرا درآمده و بر اساس دومی و سومی، دو تله‌تئاتر ساخته شده‌است و نیز خلق ۳ فیلمنامه ارزشمند و موفق «کاکلی»، «کیسه برنج» و «تیک‌تاک»، وجهی دیگر از توانمندی‌های مرادی کرمانی را در پیوند دو حوزه ادبیات داستانی و ادبیات نمایشی و سینما آشکار می‌سازد.

این نویسنده محبوب و نام‌آشنا در آثار خویش که انعکاسی از خردسالی و نوجوانی خود اوست، دردها، سختی‌ها و رنج‌های مشترک کودکان و نوجوانان را با بیانی شیرین و طنزآلود به تصویر کشیده‌است تا جامعه را برای برخوردی بهتر و رفتاری مناسب‌تر با آنان، به آگاهی برساند. هر کدام از آثار مرادی کرمانی علاوه بر این که می‌توانند در جذب

کودکان و نوجوانان به مطالعه مؤثر باشند، سرمشق مناسبی برای کودکان و نوجوانان علاقمند به نویسندگی نیز است. همچنین دوره‌های تلخ و پرمشقت زندگی کودکی، نوجوانی و حتی جوانی این نویسنده و تحمل و سرسختی او در برابر مشکلات و تلاش مستمر و بی‌وقفه‌اش برای رسیدن به موفقیت و آرزوهایش، می‌تواند به عنوان الگویی شایسته، پیش روی کودکان و نوجوانان قرار گیرد و از آن الگوبرداری نمایند.

منابع

- ادهمی، حسین. (۱۳۹۵). «بررسی و تحلیل سیر تحول شخصیت‌پردازی کودکان در آثار هوشنگ مرادی کرمانی (از ناتورتالیسم تا سوررئالیسم)»، مجموعه مقالات یازدهمین گردهمایی بین‌المللی انجمن ترویج زبان و ادب فارسی، دانشگاه گیلان، صص ۴۱۵ - ۴۳۸.
- امید، جمال. (۱۳۹۰). *فرهنگ فیلم‌های سینمای ایران*، ج ۳ (از ۱۳۶۶ تا ۱۳۷۷)، تهران: نگاه.
- ترهنده، سحر. (۱۳۹۳). «معرفی برترین‌های ادبیات کود جهان، جایزه هانس کریستین اندرس (نوبل کوچک) ۲۰۱۴»، فصلنامه نقد کتاب کودک و نوجوان، سال ۱، شماره ۱ و ۲، صص ۲۷۷ - ۲۹۶.
- خردخورد، فوزیه و آذرمان، حشمت‌الله و نوروزی، اسدالله. (۱۳۹۵). «تحول نگاه به مفهوم کودکی در آثار هوشنگ مرادی کرمانی». تفکر و کودک، سال ۷، شماره ۱، صص ۲۵ - ۵۳.
- ذبیح‌نیا عمران، آسیه و بردخونی، حسین. (۱۳۹۲). *تاریخ ادبیات کودک و نوجوان در ایران*، تهران: فدک ایساتیس.
- سالاری، مظفر و کاشفی خوانساری، سیدعلی. (۱۳۷۹). *چهره‌های ادبیات کودکان و نوجوانان ۶ (هوشنگ مرادی کرمانی)*، تهران: روزگار.
- سلاجقه، پروین. (۱۳۹۲). *صدای خط خوردن مشق: نقد تأویلی آثار هوشنگ مرادی کرمانی*، تهران: معین.
- صفایی، علی و ادهمی، حسین. (۱۳۹۴). «نگاهی به مؤلفه‌ها و الگوهای طنز در آثار هوشنگ مرادی کرمانی»، پژوهشنامه ادب غنایی دانشگاه سیستان و بلوچستان، سال ۱۳، شماره ۲۴، صص ۲۱۱ - ۲۳۲.
- صفایی، علی و کارگر، الهام. (۱۳۹۴). «پدرسالاری در داستان "تنور" بر مبنای نظریه آیدئولوژی آنتوسر»، مجموعه مقاله‌های دهمین همایش بین‌المللی ترویج زبان و ادب فارسی، دانشگاه محقق اردبیلی، صص ۴۳۶ - ۴۴۲.

- طالبی نژاد، احمد. (۱۳۸۴). «مرا دادند به یک بزغاله شیر، نگاهی به کتاب تازه مرادی کرمانی «شما که غریبه نیستید»». ماهنامه هفت، سال ۳، شماره ۲۱، صص ۶۴-۶۶.
- طالبی نژاد، احمد. (۱۳۸۶). «چیزی فراتر از گذشته، نگاهی به تازه‌ترین کتاب هوشنگ مرادی کرمانی». ماهنامه هفت، سال ۵، شماره ۴۱، صص ۴۰-۴۱.
- علوی، فریده و زینالی، سویل. (۱۳۹۳). «بررسی چگونگی تقابل فرهنگ‌ها در ترجمه گفتار تعارف‌آمیز با تأکید بر ترجمه فرانسوی داستان مهمان مامان، اثر هوشنگ مرادی کرمانی». فصلنامه زبان پژوهی، سال ۶، شماره ۱۱، صص ۱۳۵-۱۶۲.
- فرهادی، سمانه. (۱۳۹۴). «ترجمه جدید کارولین کراسگری از داستان خمرة مرادی کرمانی». فصلنامه مترجم، سال ۲۴، شماره ۵۷، صص ۱۱۱-۱۱۸.
- فیضی، کریم. (۱۳۸۸). هوشنگ دوم: گفتگو با هوشنگ مرادی کرمانی، تهران: اطلاعات.
- لزگی، سید حبیب‌الله و مرادعباسی، مزدا. (۱۳۸۹). «قتباس سینمای ایران از ادبیات داستانی معاصر»، متن شناسی ادب فارسی (پژوهش‌های زبان و ادبیات فارسی سابق)، سال ۲، شماره ۱، صص ۸۵-۱۰۰.
- محمودی، صوفیا. (۱۳۹۲). ادبستان (فرهنگ ادبیات کودک و نوجوان)، تهران: فرهنگ نشر نو.
- مرادی کرمانی، هوشنگ. (۱۳۹۴). نه تر و نه خشک، تهران: معین.
- مرادی کرمانی، هوشنگ (الف، ۱۳۹۶)، آب انبار، تهران: معین.
- مرادی کرمانی، هوشنگ (ب، ۱۳۹۶)، بچه‌های قالی‌باف‌خانه، تهران: معین.
- مرادی کرمانی، هوشنگ (ج، ۱۳۹۶)، تنور و داستان‌های دیگر، تهران: معین.
- مرادی کرمانی، هوشنگ (د، ۱۳۹۶)، کبوتر توی کوزه، تهران: نی.
- مرادی کرمانی، هوشنگ (ه، ۱۳۹۶)، نخل، تهران: معین.
- مرادی کرمانی، هوشنگ (الف، ۱۳۹۷)، خمیره، تهران: معین.
- مرادی کرمانی، هوشنگ (ب، ۱۳۹۷)، شما که غریبه نیستید، تهران: معین.
- مرادی کرمانی، هوشنگ (ج، ۱۳۹۷)، قصه‌های مجید، تهران: معین.
- مرادی کرمانی، هوشنگ (د، ۱۳۹۷)، لبخند انار، تهران: معین.
- مرادی کرمانی، هوشنگ (ه، ۱۳۹۷)، مربای شیرین، تهران: معین.
- مرادی کرمانی، هوشنگ (۱۳۹۸)، قاشق چای‌خوری، تهران: معین.
- میرعابدینی، حسن. (۱۳۹۶). صد سال داستان‌نویسی ایران، ج ۲، تهران: چشمه.

